

50-LECIE ZAKŁADU PSYCHOLOGII MEDYCZNEJ WUM pierwszego zakładu nauczającego psychologii na uczelni medycznej w Polsce

Historia Zakładu

Zakład Psychologii Medycznej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, początkowo noszący nazwę Zakładu Psychologii Klinicznej, utworzony został 1 października 1965 roku z inicjatywy neuropsychologa profesora Mariusza Maruszewskiego. Pierwszym pracownikiem Zakładu była profesor (wówczas magister) Irena Heszen. Aktywność naukowa koncentrowała się wokół poznawczych uwarunkowań zachowania się człowieka wobec własnej choroby oraz wpływu relacji lekarz-pacjent na proces diagnozy i leczenia.

W kontekście aktywności dydaktycznej pracownicy Zakładu podejmowali starania w kierunku zintegrowania i ujednolicenia programów nauczania psychologii na krajowych uczelniach medycznych. Efektem tego było zorganizowanie w Warszawie w 1976 roku pierwszej ogólnopolskiej konferencji poświęconej opracowaniu spójnych założeń programowych.

Dalsza działalność naukowa i dydaktyczna Zakładu dotycząca psychologicznych aspektów funkcjonowania chorych somatycznie (np. poziomu lęku, postawy wobec choroby

i leczenia, wzoru zachowania a czy roli wsparcia społecznego i radzenia sobie ze stresem w przebiegu choroby niedokrwiennej serca) coraz bardziej wskazywały na specyfikę działań Zakładu odrębną od standardowych działań psychologów klinicznych. Konsekwencją tego była zmiana nazwy jednostki na Zakład Psychologii Medycznej.

Siedziba jednostki

W ciągu 50 lat istnienia Zakład Psychologii Medycznej wielokrotnie zmieniał swoją siedzibę. Początkowo mieścił się w niewielkim pomieszczeniu przy ul. Lindley'a. Później został przeniesiony do 4-pokojowego lokum przy ul. Oczki. Pod koniec lat 70-tych ubiegłego wieku uzyskał nową, choć jedynie „tymczasową – na 5 lat” siedzibę w baraku przy ul. Trojdena 2. W konsekwencji mieścił się tam ponad 40 lat i dopiero ze względu na budowę Centrum Rehabilitacyjno-Sportowego WUM przeniesiono go do budynku przy ul. Żwirki i Wigury 81a, gdzie mieścił się przez blisko pięć lat. Z początkiem roku 2016 otrzyma on nową lokalizację.

Kierownicy Zakładu Psychologii Medycznej WUM

Prof. dr hab. n. hum. Mariusz Maruszewski (1966-1973) – psycholog i neuropsycholog, absolwent Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Moskiewskiego. Inicjator badań neuropsychologicznych w Polsce. Laureat wielu nagród rektorskich za osiągnięcia naukowe. Uczestnik konferencji UNESCO. Pełnił szereg funkcji w towarzystwach i organizacjach krajowych i międzynarodowych, w tym w Komitecie Nauk Psychologicznych i Pedagogicznych, Akademii Afazji USA i Grupy Badawczej Afazji przy Światowej Federacji Neurologicznej. Do głównych jego prac należą „Mowa a mózg” (1979) oraz „Chory z afazją i jego usprawnianie” (1974).

Prof. dr hab. n. hum. Irena Heszen (1973-1980) – psycholog, pracownik Zakładu od roku 1965. Ukończyła Wydział Psychologii i Pedagogiki Uniwersytetu Warszawskiego. Pracę zawodową rozpoczęła pod merytoryczną opieką profesora Jana Strelau'a. Podstawowym obszarem zainteresowań w ówczesnym czasie był wpływ informacji dostarczanych pacjentom przed operacją chirurgiczną. Zapoczątkowała badania nad wpływem relacji lekarz-pacjent na proces diagnozy i leczenia. W roku 1975 pełniła funkcję krajowego koordynatora ds. nauczania psychologii na uczelniach medycznych. Laureatka nagród rektorskich i autorka licznych publikacji.

Dr hab. n. med. Krzysztof Czubalski (1995-1999) – lekarz, pracownik Zakładu od roku 1969. Pracę w Zakładzie rozpoczął będąc doktorem nauk medycznych oraz specjalistą I stopnia z zakresu psychiatrii. Zajmował się leczeniem pokrzywki przewlekłej, skutecznie łącząc psychofarmakoterapię z psychoterapią. Przy Zakładzie Psychologii Klinicznej zorganizował unikatową w skali kraju Poradnię Psychosomatyczną. Pełnił funkcję Członka Zarządu Sekcji Medycyny Psychosomatycznej Polskiego Towarzystwa Lekarskiego, brał udział w radach naukowych Instytutu Psychosomatycznego w Warszawie.

Prof. dr hab. n. hum. Kazimierz Wrześniewski (1980-1995 oraz 1999-2004 – psycholog, absolwent Wydziału Psychologii i Pedagogiki Uniwersytetu Warszawskiego. Jego podstawowymi obszarami zainteresowań badawczych były: psychospołeczne uwarunkowania powstawania i rozwoju chorób somatycznych oraz ich konsekwencje, wzór zachowania A, radzenie sobie ze stresem i jakość życia pacjentów kardiologicznych. Był autorem wielu publikacji. Przebywał w USA na stypendiach naukowych w 1978 i 1988 roku. Wielokrotnie był laureatem nagród Rektora Akademii Medycznej w Warszawie (obecnie Warszawski Uniwersytet Medyczny) za osiągnięcia dydaktyczne oraz Rektora Uniwersytetu Warszawskiego za osiągnięcia naukowe. Był aktywnym członkiem i przedstawicielem krajowych i międzynarodowych organizacji: *European Health Psychology Society* oraz *Stress and Anxiety Research Society*, *American Psychosomatic Society*. Inicjator trwającej do dziś współpracy naukowej Zakładu z Norweskim Uniwersytetem Nauki i Technologii w Trondheim.

Prof. dr hab. n. med. Krzysztof Owczarek (od 2005) – specjalista psychologii klinicznej i neuropsycholog, wieloletni pracownik naukowo-dydaktyczny Wydziału Psychologii Uniwersytetu Warszawskiego. W latach 1999-2004 adiunkt Kliniki Neurologii i Epileptologii CMKP w Warszawie i Kliniki Neurologii Loyola University of Chicago. Przewodniczący Komisji ds. Psychospołecznych

Aspektów Padaczki w Polskim Towarzystwie Epileptologii. Członek Honorowy Polskiego Towarzystwa Psychologii Klinicznej i wieloletni członek Polskiego Towarzystwa Neuropsychologii. Autor ponad 240 opublikowanych prac oryginalnych i poglądowych oraz rozdziałów podręczników. Laureat wielu nagród, m.in.: *Virtuti Medicinali* oraz nagrody za najlepszą opublikowaną pracę w *Journal of Epileptology* (Epileptologia) (1997/98 oraz 2003/2004), pt. „Psychospołeczne wskaźniki padaczki” oraz „Psychologiczne nastawienie chorych z różnymi zespołami neurologicznymi do chorych z padaczką”. Wielokrotnie wyróżniony nagrodami rektorskimi.

Zespół Zakładu Psychologii Medycznej

Poza prof. Owczarkiem w Zakładzie zatrudnionych jest obecnie 13 pracowników naukowych i jeden pracownik administracyjny.

Zespół Zakładu Psychologii Medycznej WUM (2015 rok). Stoją (od lewej): dr n. o zdr. Magdalena Łazarewicz, dr n. med. Dorota Włodarczyk, dr n. med. Stanisław Wójtowicz, dr n. med. Marta Kulpa, mgr Tomasz Krasuski, dr n. med. Hanna Rozenek, dr n. o zdr. Jolanta Banasiewicz, dr n. hum. Marta Rządkiwicz. Siedzą (od lewej): dr n. med. Mirosława Adamus, prof. dr hab. n. med. Krzysztof Owczarek, lek. dent. Katarzyna Białoszewska. Nieobecni: dr n. hum. Joanna Chylińska, dr n. o zdr. Mariusz Jaworski, mgr Stanisława Pulińska (sekretariat).

Działalność naukowa Zakładu Psychologii Medycznej

Kluczowe krajowe projekty badawcze

Obecne kierunki zainteresowań badawczych odzwierciedlają projekty długofalowo realizowane przez zespół Zakładu:

- *Ocena jakości życia osób z wybranymi chorobami i zespołami somatycznymi* – projekt badań statutowych, kierowany od roku 2007 przez prof. Krzysztofa Owczarka.
- *Pozytywne predyspozycje osobowości w budowaniu jakości życia w chorobie – podobieństwa i różnice w aktywizacji strategii radzenia sobie (na przykładzie pacjentów kardiologicznych)* – projekt realizowany w latach 2010-2012, finansowany przez MNiSW, kierowany przez dr Dorotę Włodarczyk.
- *Pomyślnie starzenie się. Nadzieja i radzenie sobie ze stresem a sytuacja biopsychospołeczna seniorów* – projekt Młodego Badacza WUM realizowany w latach 2008-2009 i kierowany przez dr Magdalenę Łazarewicz.
- *Poczucie odpowiedzialności za zdrowie a zachowania zdrowotne u pacjentów z nawracającymi dolegliwościami bólowymi kręgosłupa* (2014-obecnie) oraz *Poziom wiedzy psychologicznej jako predyktor wypalenia zawodowego i jakości komunikacji interpersonalnej u fizjoterapeutów* (2015-obecnie) – projekty realizowane w ramach badań naukowych i prac rozwojowych WUM, kierowane przez dr. Mariusza Jaworskiego.

Współpraca i kluczowe projekty międzynarodowe

Jak wspomniano, kierownik Zakładu w latach 1980-1995 i 1999-2004 prof. Kazimierz Wrześniewski, już w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku nawiązał współpracę z badaczami z Norweskiego Uniwersytetu Nauki i Technologii w Trondheim (NTNU). Prof. Wrześniewski był członkiem Rady Naukowej Centrum Badań nad Promocją Zdrowia (RCHP) w Trondheim, a następnie funkcję tę przejęła dr Dorota Włodarczyk. W ramach tej współpracy odbyły się: polsko-norweskie seminarium naukowe zakończone wspólną publikacją (2007), polsko-norweski projekt naukowy *Psychological health promoting factors in cardiac patients – constructing a Polish-Norwegian research project* kierowany przez dr Dorotę Włodarczyk (2008), wizyty studyjne dr Doroty Włodarczyk (2007) i dr Magdaleny Łazarewicz (2010 i 2011) w NTNU, a także projekt badawczy *Self-esteem and social support as predictors of quality of life and emotional condition in elderly female and male MI-survivors: in search of salutogenic approach within Nord-Trøndelag Health Study (HUNT) data. A prospective study based on HUNT 1, 2 & 3* realizowany w latach 2011-2015 i zakończony pracą doktorską Magdaleny Łazarewicz.

Najnowszymi owocami tej współpracy są dwa projekty realizowane z funduszy norweskich w ramach Polsko-Norweskiej Współpracy Badawczej: projekt PRACTA oraz projekt SUPP.

PRACTA – *Promocja aktywności seniorów w publicznej opiece zdrowotnej: diagnoza psychospołecznych potrzeb pacjentów i wzmacnianie interpersonalnych kompetencji lekarzy* to projekt badawczy realizowany w latach 2013-2016.

Kierownikiem projektu jest dr Dorota Włodarczyk. Spośród członków Zakładu Psychologii Medycznej do zespołu należą także: dr Mirosława Adamus, dr Joanna Chylińska, dr Magdalena Łazarewicz, dr Marta Rządkiwicz i dr Mariusz Jaworski.

Celem projektu PRACTA jest poznanie psychospołecznych potrzeb pacjentów oraz odpowiednie do nich wzmacnianie kompetencji interpersonalnych lekarzy. Szczegółowe cele projektu to: (a) analiza psychospołecznych potrzeb pacjentów senioralnych korzystających z publicznych placówek opieki zdrowotnej; (b) analiza kompetencji interpersonalnych lekarzy w zakresie komunikacji z osobami starszymi i ich aktywizacji oraz (c) stworzenie nowoczesnego szkolenia e-learningowego dla lekarzy, ukierunkowanego na wzmacnienie umiejętności lekarzy w zakresie aktywizacji seniorów oraz weryfikacja jego skuteczności.

Główna część projektu obejmowała dwukrotne badanie lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej oraz ich pacjentów senioralnych. Na podstawie wyników badania pierwszego przygotowane zostały dwie formy treningu edukacyjnego: e-learning i artykuł pdf. W drugim badaniu sprawdzano efekty tej interwencji dla lekarzy i pacjentów. W obu częściach badania wzięło udział około 400 lekarzy i około 8000 pacjentów z placówek zlokalizowanych w województwach: mazowieckim, wielkopolskim i łódzkim.

Na zdjęciu członkowie zespołu PRACTA uczestniczący w polsko-norweskim warsztacie naukowym w Otrębusach k. Warszawy w październiku 2015 r. Od lewej: prof. Geir Arild Espnes, dr Marta Rządkiwicz, dr Mariusz Jaworski, dr Mirosława Adamus, dr Dorota Włodarczyk, prof. Monica Lillefjell, dr Magdalena Łazarewicz

SUPP – *Adaptacja Kulturowa, Integracja i Wsparcie Psychospołeczne dla Studentów Zagranicznych* to projekt realizowany w latach 2015-2016 z funduszy norweskich w ramach programu „Rozwój Polskich Uczelni”. Kierownikiem projektu jest dr Magdalena Łazarewicz. Spośród członków Zakładu Psychologii Medycznej do zespołu SUPP należą także: dr Dorota Włodarczyk, dr Marta Kulpa oraz mgr Tomasz Krasuski. Poza pracownikami Zakładu w projekt zaangażowane są 43 inne osoby: krajowi i zagraniczni eksperci, polscy i zagraniczni studenci WUM, pracownicy Biura Jakości Kształcenia, Dziekanatów Oddziałów Nauczania w Języku Angielskim (II Wydział Lekarski i Wydział

Lekarsko-Dentystyczny), Biura Współpracy z Zagranicą i pracownicy administracji.

Podstawowym celem projektu SUPP jest stworzenie kompleksowego programu ułatwiającego zagranicznym studentom wczesną integrację ze społecznością lokalną oraz akademicką i wspierającego ich w zmaganiu z wyzwaniami wiążącymi się ze studiowaniem w obcym kraju. Grupą docelową projektu są studenci zagraniczni WUM oraz pracująca z nimi kadra naukowo-dydaktyczna i administracyjna. Realizacja projektu pozwala na analizę potrzeb i dobrych praktyk w zakresie wsparcia psychospołecznego na wiodących światowych uczelniach i zbudowanie kompleksowego programu wsparcia: od momentu dostania się na uczelnię, przez pomoc w odnalezieniu się w nowych warunkach po przyjeździe, po profesjonalne wsparcie w sytuacjach problemowych w czasie pobytu w obcym kraju. Projekt umożliwia także podniesienie kompetencji kadry środowiska akademickiego w zakresie rozumienia różnic międzykulturowych i udzielania wsparcia studentom zagranicznym oraz przyczynia się do budowania międzykulturowej i międzynarodowej integracji społeczności akademickiej WUM.

Na zdjęciu członkowie zespołu SUPP uczestniczący w polsko-norweskim warsztacie w Jabłonnej k. Warszawy w sierpniu 2015 r. Siedzą (od lewej, od góry): lic. Mgcini Malusi Peter Ndiweni, mgr Bartosz Kaczyński, mgr Anna Gilbert, dr Unni Karin Moksnes, dr Magdalena Łazarewicz, mgr Marta Oldak, mgr Artur Białoszewski, mgr Kristine Halvorsen, dr Dorota Włodarczyk, Michael O'Donnell, prof. Geir Arild Espnes, Mateusz Machnij. Stoją: mgr Wolfgang Laschet i Muhammad Fikri Muhammad Safian

Inne obszary zainteresowań naukowych i kierunki podejmowanych badań

Poza problematyką uwzględnioną w opisanych wyżej projektach, zespół Zakładu podejmuje lub planuje podjąć działania w następujących obszarach:

- psychospołeczne aspekty funkcjonowania pacjentów chorych somatycznie (m.in. pacjentów z padaczką, onkologicznych, po zawale serca, z cukrzycą, patologiczną otyłością),
- pomyślnie starzenie się,
- problemy seksuologiczne osób dorosłych,
- seksualne zachowania ryzykowne studentów warszawskich uczelni wyższych,
- przydatności wiedzy psychologicznej w praktyce medycznej,
- lęk stomatologiczny,
- aktywizacja i promocja zdrowia oraz kształtowanie zachowań zdrowotnych,
- wypalenie zawodowe.

Pracownicy Zakładu zajmują się także adaptacją, tworzeniem i opracowaniem psychometrycznym psychologicznych narzędzi badawczych.

Rozprawy doktorskie w Zakładzie Psychologii Medycznej

Na przestrzeni lat kolejni pracownicy Zakładu przygotowali i broniли prace doktorskie. W tabeli 1. na stronie 24 zamieszczono zestawienie autorów i tytułów prac obronionych w Warszawskim Uniwersytecie Medycznym.

W przygotowaniu są także kolejne prace: mgr. Tomasza Krasuskiego pt. „Ocena wartości wsparcia informacyjnego

Zespół Zakładu współpracuje również z innymi instytucjami przy następujących projektach:

- *Wpływ czynników psychologicznych na efektywność leczenia i jakość życia pacjentów z chorobą refluksową przełyku* – udział w projekcie realizowanym w Klinice Chirurgii Ogólnej i Przewodu Pokarmowego Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego w Warszawie (dr Jolanta Banasiewicz),
- *Jakość życia związana ze zdrowiem po leczeniu raka piersi* – udział w projekcie realizowanym na NTNU i w Szpitalu Św. Olafa w Trondheim, Norwegia (dr Magdalena Łazarewicz i dr Dorota Włodarczyk),
- *Weryfikacja piktogramów do Instrukcji stosowania leków w Polsce* – udział w projekcie realizowanym we współpracy ze Szpitalem Dziecięcym we Wschodnim Ontario – CHEO, Kanada (lek. stom. Katarzyna Białoszewska),
- badania nad zaburzeniami nastroju we wczesnych dobach po porodzie – realizowane w Klinice Położnictwa i Ginekologii SPSK im. prof. W. Orłowskiego. Dotychczas badaniami zostało objęte ponad 3000 pacjentek (dr Jolanta Banasiewicz, dr Hanna Rozenek, dr Stanisław Wójtowicz),
- badania dotyczące identyfikacji psychospołecznych obciążeń i konsekwencji związanych z wykonywaniem szczególnego charakteru zadań przez pracowników Centralnego Banku Tkanek – realizacja we współpracy z Centralnym Bankiem Tkanek (dr Hanna Rozenek).

udzielanego przez personel medyczny, wyrażona wskaźnikami satysfakcji seksualnej pacjentów z padaczką, z cukrzycą i po urazie rdzenia kręgowego” oraz lek. stom. Katarzyny Białoszewskiej pt. „Stan emocjonalny przed wizytą w gabinecie stomatologicznym a zachowania zdrowotne oraz ocena stanu jamy ustnej pacjenta”.

Tabela 1. Prace doktorskie pracowników Zakładu Psychologii Medycznej obronione w Warszawskim Uniwersytecie Medycznym

Autor	Tytuł i promotor pracy doktorskiej
Dorota Włodarczyk	„Poznawcza ocena stresu a wybrane obszary psychologicznego funkcjonowania chorych po zawale serca” (2002) Promotor: prof. Kazimierz Wrześniewski
Mirosława Adamus	„Analiza poziomu deklarowanej wiedzy psychologicznej i jej przydatności w praktyce klinicznej w ocenie przedstawicieli wybranych zawodów medycznych” (2011) Promotor: prof. Krzysztof Owczarek
Stanisław Wójtowicz	„Zmiany stylów radzenia sobie ze stresem u alkoholików poddanych intensywnej terapii” (2011) Promotor: prof. Krzysztof Owczarek
Marta Kulpa	„Wpływ przystosowania psychicznego do choroby na poziom odczuwanego bólu, oczekiwania i potrzeby oraz jakość życia chorych onkologicznie będących pod opieką Szpitalnego Zespołu Wsparcia przy szpitalu onkologicznym” (2012) Promotor: prof. Krzysztof Owczarek
Hanna Rozenek	„Jakość życia w padaczce” (2012) Promotor: prof. Krzysztof Owczarek
Jolanta Banasiewicz*	„Konsekwencje psychologiczne występujące u położnych uczestniczących w zabiegach przerywania ciąży” (2013) Promotor: prof. Krzysztof Owczarek
Magdalena Łazarewicz**,**	„Zmiany w jakości życia u kobiet i mężczyzn po zawale serca: rola wieku, poczucia własnej wartości i osadzenia społecznego. Badanie prospektywne w oparciu o HUNT 1, 2 i 3” (2014) Promotor: prof. Geir Arild Espnes Promotor pomocniczy: dr Dorota Włodarczyk
Mariusz Jaworski	„Analiza różnic w zakresie wybranych zmiennych osobowościowych i żywieniowych w grupie pacjentek z zaburzeniami odżywiania i kobiet nie wykazujących tych zaburzeń” (2015) Promotor: prof. Krzysztof Owczarek

* prace wyróżnione

** pierwsza na II Wydziale Lekarskim WUM rozprawa doktorska w języku angielskim i pod kierunkiem promotora zagranicznego

Działalność dydaktyczna Zakładu Psychologii Medycznej

Forma i wymiar prowadzonych zajęć dydaktycznych

Prowadzone zajęcia mają zróżnicowaną formę i czas trwania. Studenci wydziałów lekarskich i elektrokardiologii uczestniczą w seminariach i ćwiczeniach w wymiarze 30 godzin dydaktycznych (od roku akademickiego 2014/15 – 40 godzin), a studenci stomatologii w wykładach, seminariach i ćwiczeniach w ogólnym wymiarze 35 godzin. Oddział Fizjoterapii, umiejscowiony przy II Wydziale Lekarskim, realizuje poszerzony program obejmujący 45 godzin (15 godz. seminarium i 30 godz. ćwiczeń). W Wydziale Nauki o Zdrowiu na oddziale Dietetyki zajęcia obejmują 30 godzin, a na oddziałach Pielęgniarstwa, Położnictwa i Ratownictwa Medycznego – 60 godzin dydaktycznych.

Zajęcia obowiązkowe realizowane przez Zakład Psychologii Medycznej

Na wszystkich wydziałach Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego realizowane są zagadnienia o takiej tematyce jak:

- relacja personel medyczny – pacjent (komunikacja, przekazywanie informacji, błędy jatrogenne),

- główne nurty w psychologii i ich związek ze zdrowiem i chorobą,
- stres – przyczyny i konsekwencje,
- psychologiczne aspekty choroby i radzenia sobie z nią,
- problemy chorych terminalnie,
- wypalenie zawodowe.

Treściami specyficznymi dla studentów stomatologii są zagadnienia:

- psychologicznych technik pracy z bólem i lękiem stomatologicznym,
- związku stresu z występowaniem parafunkcji.

Treściami specyficznymi dla studentów Wydziału Nauki o Zdrowiu są zagadnienia:

- psychologiczne aspekty diety, zaburzenia związane z odżywianiem, psychologiczne aspekty żywienia dzieci (Dietetyka),
- psychologiczne aspekty ciąży, porodu i porożu, psychologiczne problemy w ginekologii (Położnictwo),
- problematyka stresu traumatycznego i jego konsekwencji (samobójstwa), elementy interwencji kryzysowej (Ratownictwo Medyczne),
- elementy psychologii rozwojowej, dziecko i jego rodzina w sytuacji choroby, niepełnosprawności (Pielęgniarstwo).

Prowadzone zajęcia ćwiczeniowe w dużej mierze oparte są na pracy własnej studentów, obejmującej indywidualne ćwiczenie umiejętności i odgrywanie ról lekarza i pacjenta, w oparciu o przygotowane przez prowadzących scenariusze. Późniejsza analiza występujących procesów jest ważnym elementem edukacyjnym. Tą drogą studenci mają możliwość rozwijania kompetencji własnych w zakresie przeprowadzania wywiadu lekarskiego i przygotowywania diagnozy psychomedycznej.

Zajęcia fakultatywne realizowane przez Zakład Psychologii Medycznej

W ramach prowadzonych zajęć dydaktycznych realizowane są liczne autorskie fakultety dla studentów wydziałów lekarskich i stomatologii.

Studenci polskojęzycznych kierunków lekarskich I i II Wydziału Lekarskiego skorzystać mogą z szerokiej oferty zajęć z zakresu kompetencji interpersonalnych i społecznych, stanowiących odpowiedź na potrzebę kształcenia prawidłowych postaw i zachowań interpersonalnych wśród przyszłych lekarzy. Współautorkami i prowadzącymi fakultety są dr Marta Kulpa i mgr Urszula Ziętałowicz (współpracująca z Zakładem doktorantka na Wydziale Psychologii UW). Oferta obejmuje sześć 30-godzinnych fakultetów:

- „Asertywność w relacjach interpersonalnych w życiu codziennym i w interwencjach kryzysowych w medycynie”,
- „Komunikacja interpersonalna, czyli jak mówić, żeby nas zrozumiano i jak słuchać, żeby zrozumieć innych”,
- „Pamięć – jak korzystać z niej w sytuacjach akademickich (skuteczne uczenie się i zdawanie egzaminów), a jak w sytuacjach ekstremalnie stresujących”,
- „Skuteczna autoprezentacja w sytuacjach codziennych i w sytuacjach wystąpień publicznych” (wystąpienia na konferencjach medycznych),
- „Zarządzanie czasem – jak działać efektywnie i nie odkładać spraw na później”,
- „Zarządzanie stresem w sytuacjach codziennych i ekstremalnych”.

Studenci wydziałów lekarskich mogą także skorzystać z cieszących się dużym powodzeniem zajęć „Wstęp do seksuologii” autorstwa mgr. Tomasza Krasuskiego. Tematyka zajęć obejmuje: podstawy seksuologii i rozwój seksuologiczny człowieka, norma i patologia seksualna, zaburzenia seksualne, zdrowie seksualne, wywiad seksuologiczny, wykorzystanie seksualne dzieci, prewencja oraz psychoseksualne ujęcie problemu HIV/AIDS, seksualność osób starszych, seksuologia jako element pracy lekarzy różnych specjalności.

Tomasz Krasuski jest również współautorem fakultetu „Przeciwdziałanie przemocy wobec dzieci w pracy lekarza dentyisty” znajdującego się w ofercie zajęć dodatkowych dla studentów stomatologii. Podczas tych zajęć studenci mają szansę zapoznać się z problemem przemocy fizycznej oraz psychicznej wobec dzieci, jak i z tematem wykorzystania seksualnego. Na szczególną uwagę zasługuje interdyscyplinarny charakter zajęć – studenci mają okazję zapoznać się z tematem od strony psychologicznej, medycznej i prawnej. Jest to możliwe dzięki współpracy z Prodziekanem Wydziału Lekarsko-Dentystycznego prof. dr hab. Dorotą

Olczak-Kowalczyk oraz prawnikiem Grzegorzem Wroną (współpracującym na co dzień z zajmującą się problematyką przemocy organizacją Niebieska Linia).

W Zakładzie prowadzone są także zajęcia fakultatywne dla studentów anglojęzycznych – English Division II Wydziału Lekarskiego oraz English Dentistry Division. Fakultety te przygotowała i prowadzi dr Magdalena Łazarewicz. Proponowane są tu zajęcia:

- „Poznać człowieka, czyli największe badania psychologiczne”,
- „Wyluzuj się! – Relaksacja jako narzędzie rozwoju i terapii”,
- „Psychologia medyczna z elementami socjologii”.

Celem zajęć „Poznać człowieka, czyli największe badania psychologiczne” jest poszerzenie wiedzy studentów i pogłębienie rozumienia mechanizmów ludzkich zachowań poprzez szczegółowe zaznajomienie z konkretnymi badaniami psychologicznymi dotyczącymi różnych dziedzin funkcjonowania człowieka. Wybrano eksperymenty kontrowersyjne i budzące wiele emocji, a zarazem skłaniające do dyskusji i refleksji nad znaczeniem „człowieczeństwa”. Omawianiu eksperymentów towarzyszy próba odniesienia ich wyników do realnych sytuacji z życia studentów (tak obecnych, jak i możliwych do zaistnienia w przyszłości, w życiu zawodowym).

W czasie zajęć „Wyluzuj się! – Relaksacja jako narzędzie rozwoju i terapii” rozwijane są umiejętności autorelaksacji, prowadzenia treningów relaksacyjnych dla innych osób, odreagowania napięć i usunięcia lęku w sposób adaptacyjny. Kształtowane są umiejętności radzenia sobie ze stresem.

Celem zajęć „Psychologia medyczna z elementami socjologii”, kierowanych do studentów English Dentistry Division, jest poszerzenie wiedzy studentów w zakresie psychospołecznych aspektów opieki stomatologicznej, pogłębienie rozumienia mechanizmów kierujących funkcjonowaniem człowieka w zdrowiu i chorobie oraz wzmocnienie zdobywanych na zajęciach obowiązkowych umiejętności z zakresu komunikacji lekarza z pacjentem.

Prace licencjackie, magisterskie, doktorskie i habilitacyjne

Pracownicy Zakładu prowadzą i recenzują prace doktorskie (w tym jako promotorzy pomocniczy), magisterskie i licencjackie. W ciągu ostatnich 10 lat w Zakładzie powstało ponad 60 prac magisterskich i ponad 70 licencjackich o charakterze empirycznym i pogładowym. Podejmowana tematyka najczęściej dotyczy psychologicznych aspektów funkcjonowania pacjentów oraz oceny jakości życia przez chorych. Prof. Krzysztof Owczarek jest autorem pięciu recenzji rozpraw doktorskich i dwóch przewodów habilitacyjnych.

Koła naukowe

Od 2011 roku przy Zakładzie Psychologii Medycznej funkcjonują dwa Studenckie Koła Naukowe: SKN Badań nad Zaburzeniami Odżywiania oraz Anglojęzyczne SKN Komunikacji Interpersonalnej i Międzykulturowej „Speakable”.

Opiekunem naukowym pierwszego z nich jest dr Mariusz Jaworski. Koło naukowe otrzymało dwa granty na badania studenckie: pierwszy, nagrodzony w programie grantowym dla kół studenckich Centrum Aktywnych, realizowany w latach 2012-2013 oraz drugi, nagrodzony w programie mini – grantowym dla kół studenckich Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego, realizowany w latach 2013-2014. Od 2011 r. studenci z koła naukowego wystąpili na trzech konferencjach naukowych oraz opracowali i opublikowali w recenzowanych czasopismach kilka prac naukowych.

Opiekunem Koła „Speakable” jest dr Magdalena Łazarewicz. Do głównych zadań koła należą: poznawanie zasad skutecznej komunikacji z pacjentem oraz zasad umiejętnego radzenia sobie podczas trudnych rozmów, szerzenie umiejętności związanych z pracą w interdyscyplinarnym i wielokulturowym zespole medycznym oraz prowadzenie badań dotyczących komunikacji interpersonalnej; relacji personelu medycznego – pacjent oraz relacji w obrębie zespołu medycznego. Członkami koła są studenci polsko- i anglojęzyczni, dzięki czemu dodatkowym zyskiem z uczestnictwa w pracach koła jest integracja studentów z tych dwu grup.

Podręczniki i skrypty dla studentów

Już w roku 1994 pod redakcją prof. Kazimierza Wrześniewskiego i mgr Barbary Skuzy opracowany został pierwszy podręcznik dedykowany studentom kierunków medycznych pt. „Wybrane zagadnienia medycyny psychosomatycznej i psychologii chorego somatycznie”. Zawierał on analizę psychologicznych aspektów funkcjonowania człowieka w zdrowiu i chorobie. Podstawowymi założeniami było holistyczne traktowanie człowieka oraz przyjęcie polietologicznej koncepcji powstawania chorób.

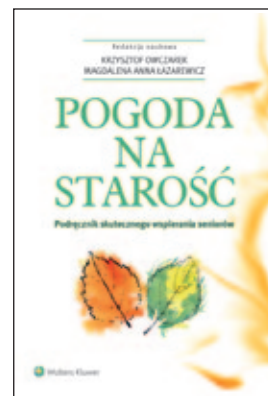
Obecnie studenci kierunków medycznych korzystają z nowych podręczników: pracy zbiorowej pod redakcją naukową Anny Jakubowskiej-Wineckiej i Doroty Włodarczyk pod tytułem „Psychologia w praktyce medycznej” (2007) oraz monografii Krzysztofa Owczarka „Psychologia dla Pielęgniarstwa” (2007).

„Psychologia w praktyce medycznej” jest książką skierowaną przede wszystkim do pracowników ochrony zdrowia i studentów uczelni medycznych. Ukazuje zagadnienia psychologiczne powiązane z tematyką zdrowia i choroby, czyli szeroko rozumianą praktyką lekarską. Zawiera także wskazówki dotyczące zasad prowadzenia rozmowy, nawiązywania kontaktu w zależności od potrzeb i trudności pacjentów. Za tą publikację w 2008 roku dr Dorota Włodarczyk i dr Anna Jakubowska-Winecka wyróżnione zostały nagrodą Ministra Zdrowia.

„Psychologia dla Pielęgniarstwa” zawiera, obok historii psychologii, prawidłowości dotyczące procesów emocjonalnych i poznawczych. Prof. Owczarek przybliży studentom wybrane zagadnienia z dziedziny psychopatologii, uzależnień, psychosomatyki. Opisuje także przyczyny, skutki i sposoby zapobiegania wypaleniu zawodowemu.

Publikacje popularnonaukowe

Pracownicy Zakładu włączają się również w popularyzację psychologii. Dobrym przykładem tej działalności jest wydana w grudniu 2015 roku praca zbiorowa „Pogoda na starość. Podręcznik skutecznego wspierania seniorów”, pod redakcją naukową prof. Krzysztofa Owczarka i dr Magdaleny Łazarewicz. Publikacja ta zawiera informacje ułatwiające sprawny i pełny kontakt z osobami starszymi. Książka zawiera zarówno przedstawioną w przyjazny sposób wiedzę teoretyczną, jak i (w głównej mierze) liczne wskazówki praktyczne. Nadrzędnym celem pracy jest kształtowanie otwartej, wyzbytej ze stereotypów i uprzedzeń, postawy wobec współczesnych seniorów oraz walka ze zjawiskiem ageizmu. Książka kierowana jest do wszystkich osób opiekujących się seniorami – zarówno zawodowo, jak i prywatnie.

Działalność kliniczna Zakładu Psychologii Medycznej

Poza działalnością naukowo-dydaktyczną, wielu pracowników Zakładu prowadzi także działalność kliniczną.

Od stycznia 2014 roku przy Zakładzie funkcjonuje Poradnia Psychologiczna dla Studentów Oddziału Nauczania w Języku Angielskim. Koordynatorem prac Poradni jest dr Magdalena Łazarewicz. Poza nią konsultacji studentom udzielają również dr Joanna Chylińska i dr Marta Rzakiewicz.

Pracownicy Zakładu współpracują także ze szpitalami klinicznymi oraz poradniami somatycznymi i zdrowia psychicznego. Doktor Jolanta Banasiewicz od 2000 roku zatrudniona jest na stanowisku psychologa szpitalnego w Klinice Położnictwa i Ginekologii, a dr Magdalena Łazarewicz od 2012 roku jest konsultantem w Oddziale Klinicz-

nym Żywienia i Chirurgii SPSK im. prof. W. Orłowskiego. Doktor Marta Kulpa od 2014 roku zatrudniona jest na stanowisku psychologa klinicznego w Poradni Psychoonkologii oraz w Poradni Leczenia Bólu i Medycyny Paliatywnej Centrum Onkologii-Instytut w Warszawie.

Będąc certyfikowanym psychologiem klinicznym dr Mirosława Adamus konsultuje dzieci, młodzież oraz ich rodziny w ramach Poradni Zdrowia Psychicznego dla Dzieci i Młodzieży, a mgr Tomasz Krasuski pracuje klinicznie z dziećmi i dorosłymi w prywatnym gabinecie.

Doktor Stanisław Wójtowicz pracuje jako psycholog sportu z zawodnikami i trenerami, m.in. w ramach Polskiego Komitetu Olimpijskiego, a lek. dent. Katarzyna Białoszewska jest praktykującym stomatologiem.

Nagrody

Pracownicy Zakładu Psychologii Medycznej byli wielokrotnie wyróżniani nagrodami JM Rektora WUM. Otrzymali m.in. nagrodę zespołową za opracowanie i realizację programów dydaktycznych (2004), nagrodę za osiągnięcia dydaktyczne (2009), nagrodę zespołową za opracowanie ze-

sztytu *Acta Neuropsychologica – Quality of Life in the Medical Sciences* (2011), nagrodę zespołową za książkę *Epilepsy – Historical, Electroencephalographic and Psychological Aspects* (2012) oraz nagrodę rektora za rozdziały w książce „Padaczka u kobiet” (Elsevier Urban & Partners, 2013). W roku 2008 dr Dorota Włodarczyk uzyskała nagrodę Ministra Zdrowia za redakcję podręcznika „Psychologia w praktyce medycznej”.

Zakładowe marzenia

1. Chcielibyśmy uzyskać nową siedzibę Zakładu, która pozwoliłaby nam osiągnąć stabilność na wiele lat (bez konieczności myślenia o kolejnych przeprowadzkach) i umożliwiła realizację coraz szerszej i bardziej aktywnej działalności.
2. Stworzenie całościowego i systemowego programu nauczania psychologii dla studentów medycyny (obejmującego także komunikację w praktyce medycznej, przedmiot, którego projekt przygotowaliśmy już kilka lat temu), który realizowany byłby na poszczególnych latach studiów i gwarantował utrwalenie wiedzy i umiejętności psychologicznych.
3. Marzymy o interdyscyplinarności w nauczaniu medycyny i takiej współpracy między jednostkami, która stanowiłaby podstawę modelowania interedyscyplinarnych zespołów terapeutycznych i całościowego podejścia do pacjenta.
4. Marzymy o realizacji interdyscyplinarnych badań naukowych, w których wiedza psychologiczna i wiedza z różnych dziedzin medycyny stanowiłyby naturalne połączenie i podstawę do formułowania hipotez badawczych i poszukiwania rozwiązań problemów pacjentów oraz pracowników ochrony zdrowia.

Nad realizacją tych marzeń pracujemy wytrwale, w miarę pojawiających się możliwości i niemożliwości.

Autorzy:

Magdalena Łazarewicz, Dorota Włodarczyk,
Miroslawa Adamus, Krzysztof Owczarek

Rozmowy

Rozmowa z prof. dr. hab. Krzysztofem Owczarkiem kierownikiem Zakładu Psychologii Medycznej Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego

Panie Profesorze, pół wieku działalności Zakładu Psychologii Medycznej skłania do refleksji nad zmianami zachodzącymi w tym czasie w zakresie zagadnień naukowych prowadzonych przez kierowany obecnie przez Pana Zakład.

Mam oczywiście świadomość, jak wybitnymi profesorami były osoby, które na przestrzeni 50-lecia przede mną kierowały Zakładem Psychologii Medycznej (ZPM). Mariusz Maruszewski, Irena Heszen, Krzysztof Czubalski i Kazimierz Wrześniewski byli niezwykle skuteczni i sprawni w swoich działaniach na rzecz ZPM. Czasem się zastanawiam, jak oni prowadziliby Zakład w obecnych czasach? W ostatnich dekadach doszło do znacznego postępu w zakresie współczesnej psychologii, zwłaszcza w zakresie dbałości o zdrowie pacjenta. Znacznie poszerzyły się też związki między medycyną a psychologią. Jestem przekonany jednak, że w pewnych tematach kontynuacja niektórych wątków jest zasadna. Już dwoje ostatnich kierowników Zakładu Psychologii Medycznej uznawało, że jakość życia pacjentów staje się ważnym i wiodącym mierz-

nikiem zdrowia, zatem nie było powodów, żeby tych psychologicznych i psychospołecznych aspektów zdrowia i choroby nie kontynuować. Wytoczonym przez poprzedników aspektem było też zdrowie osób starszych, którzy zachowują potencjalnie mniejsze szanse na pełne wyzdrowienie. Te zagadnienia znajdują się również w kręgu aktualnych zainteresowań naszego Zakładu. Ponadto, jakość kontaktów lekarz-pacjent, będąca już wcześniej tematem, który znajdował się w zakresie zainteresowań pracowników ZPM. Te aspekty, z pogranicza medycyny i psychologii, były również przedmiotem moich zawodowych zainteresowań.

Jakie okoliczności sprawiły, że zainteresował się Pan Profesor tą tematyką?

Od 1990 roku pełniłem funkcję adiunkta w Klinice Neurologii i Epileptologii Centrum Medycznego Kształcenia Podyplomowego, gdzie funkcję kierownika pełnił prof. Jerzy Majkowski (założyciel i pierwszy Dziekan II Wydziału Lekarskiego Akademii Medycznej w Warszawie). Prof. Majkowski zawsze przywiązywał dużą wagę do kontaktów lekarz-pacjent, zresztą czyni tak również obecnie stojąc na czele Federacji Polskich Towarzystw Medycznych, organizuje liczne konferencje poświęcone systemom opieki zdrowotnej oraz inicjuje zmiany w modelu nowoczesnych wymogów nauczania medycyny. Do chwili zatrudnienia w tej Klinice byłem pracownikiem dydaktycznym Uniwersytetu Warszawskiego nauczającym